

Čuden je svet, v katerem žive ti „mogočni svetoruski junaki“. Zunanost pravoslavnih obredov je tesno spojena z najnaivnejšim materializmom, kultura človeka do malega še iz kamnene dobe se družijo z odbleski bizantinizma.

Ali se bodo te divje, neugnane sile, te nepristopne prikazni v človeški obliki, kdaj približale naši zemlji, navzele našega kulturnega življenja in

živele življenje naših ljudi, ali pa jo bodo morali potegniti še dalje na vzhod in na sever, v nepristopne stepe, tesnobe in ledove, a „razdolje čisto polje,“ kjer „poljakujejo“ in so nekdanji „poljakovali“ mogočni svetoruski junaki in drzne „poljanice“, bodo orali drugi ljudje?

To je veliko vprašanje zgodovine in vsega slovanstva!

Književnost.

Πρὸς Σόντιον. Ὡδὴ Σίμωνος Γρ, μέτρον τῶ Ἀλκαϊκῶ μεταφρασθεῖσα ὑπ' ἀνονόμου. Goritiae 1909. — V številki z dne 22. januarja leta 1907. „Gorice“ in po njej v 2. številki „Ljub. Zvona“ je bil objavljen latinski prevod Gregorčičeve pesmi „Soči“, zložen od neimenovanega klasičnega filologa. Ta je zdaj isto pesem tudi v grščino preložil in oba prevoda izdal v knjižici, ki ima naslov: „ΠΡΟΣ ΣΟΝΤΙΟΝ... Ad Sontium. Carmen Simonis Gregorčič, metro Alcaico conversum ab anonymo“. Prodaja jo po 60 vin. knjigovez in knjigotržec I. Logar v Gorici. Bodi priporočena vsem, ki umejo klasična jezika; z velikim užitkom bodo čitali krasne Gregorčičeve misli v mojstrsko zloženih latinskih in grških alkajskih kiticah. P.

Vida Jerajeva, **Pesmi**. Založil L. Schwentner v Ljubljani 1908. Str. 84. — Umetna, merjena je njena pesem. Ne more se ji odrekati gotove pesniške nadarjenosti, občutljivosti duše, sile, čuvstva in hrepenenja po harmonični lepoti, priznati se ji tudi mora, da ni prizanašala truda in ni štedila pile; iz njenih poezij, kjer tolikokrat zazveni po Gregorčiču, Jenkotu, po slovenski narodni pesmi, Heineju, — celo ruski zvoki nas presenetijo včasih, ne vem če posredno ali neposredno, — moramo sklepati, da je dobro prebirala svoje vzore.

Vendar ne naredi na nas celotnega harmoničnega vtiska. Semtertje, zlasti, kadar opisuje naravo — in to je njen priljubljeni predmet — ali kadar izraža svoja romantična čuvstva, zazveni njena struna toplo, naravno, silno. Brez dvoma bodo nekatere njenih pesmic prešle še v šolske čitanke in v poljudne pesmarice, n. pr.: „Poletna noč“, „Kaj mi krajšalo je čase?“ (str. 9); „Ko v mraku uhajam izmed ljudi“ (str. 40); „Oj breze, kraljičine bele“ (41); „V beg podijo se oblaki“ (43); „Ponoči žalost gre z menoj“ (44); „Navzgor se širi rožmarin“ (46); „Dušica, devojka“ (49); „Jaz pa vem, ena dušica“ (59). Med romantičnimi bi omenjal zlasti: „Kje so, kje svetijo take oči?“ (str. 7); „Tam med brezami, med belimi“ (13); „Poje pesem si Tamara“ (18); „Jaz nimam dijantov“ (18); „Zunaj narahlo sapica piha“, dalje na straneh 24, 25, 26, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 49.

Večinoma nam pa zazveni v začetku toplo in krepko, potem se pa razblini, kar raztaja. Naredi se nastroj na dušo, ki se potem ne izrabi, preludira se, a se ne pride do pesmi.

Kakor mnogim drugim modernim, manjka tudi pesnici Jerajevi Vidi sinteze in vsled tega manjka

vsebine. S samo analizo ne pridemo naprej. Ko smo takorekoč razkrojili srce in analizirali vse njegove pojave, nagibe in čuvstva, moramo pričeti s pozitivnim delom. Tu je pa potreba dvojnega: Imeti moramo neko določeno svetovno naziranje. Brez njega pridemo na brezpotja, z materijalizmom ali panteizmom pridemo pa v zagato. Dalje moramo biti prepričani o resnobi življenja in s tem prepričanjem iti na delo.

Kaj je, bi rekel, glavna struna naše pesnice? — Hrepenenje po svobodi in po krasoti. — Kje pa upa to doseči? — V narodi in v spolni ljubezni. Hrepenenje po svobodi bi bil gotovo globok in obsežen predmet poezije — saj smo vsi sužnji in hrepenimo vedé ali nevedé po resnici, ki bi nas osvobodila, toda svobodo bi morali vzeti bolj široko in bolj globoko, kot to jemlje pesnica. Hrepenenje po krasoti je pa nekaj tako nedoločenega, da ne more biti posebnim predmetom poezije.

Gotovo bi bila gospa pesnica sposobna ustvariti nam v resnici vsestransko lepo delo, ako bi se odločila enkrat seči bolj globoko doli „v polno človeško življenje“ in bi ne skakljala le po površju in ne vrtala vedno v eno gubo. Dr. L. L.

Oton Zupančič: **Samogovori**. Založila Kleinmayr & Bamberg. Ljubljana 1908. Naslov spominja na sv. Avguština, moto na Weberjev Dreizehnlinden, poglavje „Hildegardens Trauer“, v nekaterih sonetih, kot: „Pogled na Montmartre“, „Moj Bog“, se nam zdi, kot bi čitali Ketteja, prva pesem te zbirke: „Mož na hribu“ zveni kot parafraza Prešernove: „Ko brez miru okrog divjam“, zadnja pa Prešernove: „Vendar peti pev'c ne jenja“. Seveda ne maram trditi, da je posnemanje.

Iščemo Zupančiča, ki je v svojih mladostnih verzih toliko obetal, ki je še v svojem zadnjem delu: „Čez plan“, kljub mnogim disharmonijam podal toliko bisserjev ali vsaj prijetnih preludijev — a tu ga nam je težko najti.

Postal je dolg, težak in temen.

Pa tudi banalen je postal včasih. Oglejmo si na primer vsebino pesmi, če jo smemo tako imenovati: „Solnce-roža“.

— Ko je zaprl oči, je videl v sanjah solnčno glorio in to solnce je bilo kot roža in ta roža si bila ti. In njegove želje so sfrčale nad tebe, kot roj srebrnih metulčkov in se solnčile o tvoji lepoti. Ti si bila taka, kot brezmadežna Marija, kateri venec iz samih zvezd ovija sveto glavo. In tvoj jasni žar je

opravil vse, kar je kdaj v meni zadrhtelo in vse je postalo zdaj čisto in belo in celo vse, kar se bo še kdaj v meni zbudilo, bo nosilo brez madeža sijaj te ure na sebi. Tako čutim zdaj večno mladost svoje duše in svetlo prostost življenja in pot naprej. —

Tako sem prepiral skoraj dobesedno, samo da v prozaični obliki, ta proizvod.

Sploh pa ima g. Oton Zupančič to specialiteto, da rad meša „sacra profanis.“ Primeri še njegovo „večerno vizijo“ itd. Trivialna je tudi njegova: V album slikarju Hinku Smrekarju. Seveda, včasih tudi drastičen govor ni neprimeren, primeri „Novo pisarijo,“ gre se samo zato, kje in kako se kaj pove.

Gospod Oton Zupančič je gotovo nadarjen pesnik, morda najnadarjenejši med živečimi. Ker se je pa odpravil na pot „brez ciljev in brez cest“, ni izmeril nebeške plani, ko je bil najvišji dan, ampak je zašel v ploho besed. Ako bo še nadalje premišljeval sam s seboj, bo morda prišel do tega spoznanja, da mora tudi poezija, da bo resnična in potemtakem res lepa, biti zvezana z življenjem. Skupna narodova duša in skupna narodova misel mora biti umetniku kriterij. Kar ona reče: „ne razumem“, ne more biti umetno in ne more biti lepo. Treba se vrniti nazaj, odkoder smo izšli — k duši naroda — in jo obogatiti z izkušnjami in z deli misli, volje in čustva naše individualnosti. Dr. L. L.

09650

Dr. M. Murko: **Geschichte der älteren südslavischen Litteraturen.** Leipzig, 1908. — V zbirki Amelang: Die Litteraturen des Ostens in Einzeldarstellungen, fünfter Band. — Dobi se v Katoliški Bukvarni, cena 6 kron, vezana knjiga 7 kron 20 vin. — Slednjič smo dobili knjigo, ki se je že dolgo obetala in so jo že mnogi željno pričakovali. Seveda smo bili, ko smo jo pogledali in prebrali naslov, nekoliko razočarani, a kmalu smo se prepričali, da ne v svojo škodo. Pričakovali smo: „Zgodovine jugoslovanskega slovstva“, kakor je n. pr. prof. Brückner v isti zbirki napisal: „Zgodovino ruskega“ in „Zgodovino poljskega slovstva“. Toda dobili smo v polovici navadnega zvezka samo „Zgodovino starejšega jugoslovanskega slovstva“.

Pisatelj nam pa v predgovoru razloži, zakaj je to storil in mi mu moramo prav dati.

Dandanes ne moremo več govoriti o kakšnem skupnem „južnoslovanskem slovstvu“, toda nekaj je to obstajalo, in sicer na podlagi književnega delovanja svetih solunskih bratov. Seveda je v znanstveni obdelavi staro južnoslovansko slovstvo težko odtrgati od starega ruskega slovstva, ker sta med sabo v tesni zvezi. Ker se je pa zgodovina ruskega starega slovstva že močno obdelala, je bilo potrebno, da se enkrat primerno obdelata tudi staro južnoslovansko slovstvo.

S pričujočim delom se je pečal prof. Murko s predmetom, ki je za slavistiko načelne važnosti. Saj mora slovansko jezikoznanstvo in slovanska slovstvena

zgodovina, če hočeta imeti trdno podlago, izhajati iz književnega delovanja solunskih bratov. Učenjaku daje Murkova knjiga vesten pregled celega predmeta. Predvsem je pa ona pisana za širje, izobražene, a nestrokovne kroge, katerim bo služila v orientacijo.

V prvem delu podaje g. pisatelj narodopisni pregled južnih Slovanov, razpravlja o zamotanem južnoslovanskem narodnem vprašanju na edini znanstveno mogoč način in izraža nazore, katere bodo morali sprejeti tudi politiki v svoje programe. Etnografično so južni Slovani samo ena masa, imena Slovenec, Srb, Hrvat, Bulgar so le politična imena, katera so si v posameznih krajih nadevali včasih le bolj slučajno. Mi smo ena etnografična masa, katero loči politika, kultura, vera, včasih samo slučajno „prepričanje“ na več delov.

V drugem delu govori o zgodovini južnih Slovanov do časa, ko so razvili svojo književnost in o raznih kulturnih vplivih, ki so med njimi delovali.

PRESTOLNICA BOLGARSKEGA CARJA V SOFIJI

Koliko lastnosti, navad, ustanov naših pradedov, ki so se včasih pripisovali pristnemu slovanskemu značaju, se pri natančnejšem opazovanju izkaže kot produkt vplivov tuje kulture. Oni idilični stari Slovani, katere so nam nekdanji domorasli slavisti in po njihovem zatrjevanju celo šolske knjige tako lepo opisovali, so že izginili popolnoma. Naši pradedi so bili krepki, divji vojaki, znali so pobijati in ropati, da kaj, zmuhtani so bili v vseh vojaških rečeh, zato se niso dali tako radi iztrebiti, ampak so celo oni sprejeli v sebe celo vrsto tujih narodnostnih elementov. Bili so sposobni ustanavljati države in si osvajati tujo kulturo. Naša zgodovina ni tako idilična in melanholična, kot so jo nam včasih opisovali.

Jugoslovanska književnost se je pričela z delovanjem solunskih bratov. Komaj se dobi oseba v zgodovini, katero bi razni ljudje tako trgal vsak na svojo stran, kakor sv. Cirila in Metoda. O tem vprašanju bo prinesel „Čas“ v prihodnji številki informativen članek. Gosp. profesor Murko stoji na stališču panonske legende, kateri zaupa skoraj popolnoma. V resnici je to tudi edino mogoče stališče v tem vpra-